

ACARLAR SOSYAL YAPI ANALİZİ

Cevdet ÖZDEMİR, Gülhan DEMİRİZ

*Adnan Menderes Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü*

ÖZET

Bu çalışmanın konusu, Aydın'ın İncirliova ilçesine bağlı Acarlar Belediyesi sınırları içinde yaşayan Acarlar'dır. Acarlar, kendine özgü bir toplumsal yaşam biçimi sürdürür; gelenekleri, giyim kuşamları ve aile yapısı bakımından kendini kuşatan çevreden farklıdır. Bu nedenle, Acarlar bölgede etiketlenmiş bir zümre olarak değerlendirilebilir.

Özellikle pazarcılıkla geçimini sağlayan Acarlar, pek çok sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Toplumun çeşitli alanlarında kurumsallaşma düzeyleri çağdaş normların dışında kalan Acarlar'ın en güncel ve önemli sorunlarından biri erken yaşta evliliğidir.

Acarlar, sosyolojik yönden incelenmeyi gerektiren bir toplumsal kesittir. Bu makale beldede sürdürülen saha çalışmasının sonuçlarını yansıtmaktadır. Çalışmada ağırlıklı olarak görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu araştırmanın temel amacı, bilimsel bir bakış açısı ile bölgenin sorunlarına yönelik olarak genel bir durum tespiti yapmaktır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Acarlar, Erken Evlilik, Acarlarda Kimlik

AN ANALYSIS OF THE SOCIAL STRUCTURE OF ACARLAR

ABSTRACT

The subject of this research is Acarlar who live in İncirliova district of Aydın. Acarlar lives a different life as their traditions, dressing and family lives are different from those of surroundings. Therefore, they can be seen as a labelled group by the others.

Most of them (including women and children) work in a market-place as stall-keepers and they face many social, economic and cultural problems. Current and the most important problem for Acarlar is the early marriage. Therefore, their

lives have to be searched from a sociological perspective for a better understanding of the situation. This paper represents the data collected from a fieldwork research in Acarlar Municipality. Interview technique was mainly used to collect the data.

KEYWORDS

Acarlar, Early Marriage, Identity.

---

1. YÖNTEM

Bu araştırmada hedef kitle, istatistik tekniklere göre oluşturulacak bir örneklem üzerinde çalışmaya uygun değildir. Acarlar halkının eğitim seviyesi düşük ve genellikle yabancıya karşı kapalı bir tutuma sahiptir. Bu nedenle seçilmiş bir örneklem grubu ile çalışmak yerine, bu araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen Acarları dahil etmek yoluna gidilmiştir.

Acarlarla ilgili sorunları ve halkın kültürel özelliklerini saptamak için İncirliova Kaymakamı, Acarlar Belediye Başkanı ve mahalle muhtarlarıyla görüşmeler yapılmış¹; bu ön bilgilerden hareketle görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formunda yaş, eğitim, geçim kaynağı, hane halkı, aile, sağlık ve kimlikle ilgili sorulara yer verilmiştir. Halkın eğitim seviyesi de göz önüne alınarak, görüşme formunun olabildiğince sade ve anlaşılır olmasına itina gösterilmiştir. Yapılan görüşmeler süresince soru formuna genellikle bağlı kalınmakla birlikte, görüşmeler daha çok sohbet şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Ocak 2001'de başlayan bu çalışma, Acarlarda kız çocuklarının erken evlendirilmesi konusunun medyada yer alması ile birlikte, daha fazla görüşmeler yapılamadan 2001 yılının sonlarında tarafımızdan sonlandırılmıştır. Çünkü, medyadaki haberlerden sonra Acarlardan hiç kimse görüşme isteğimizi kabul etmemiştir. Bu nedenle, bu döneme kadar toplam 50 kişi ile görüşülebilmiş ve görüşmeler tesadüfi zaman aralıklarında gerçekleştirilmiştir.

2. GİRİŞ

Acarlar Beldesi, Aydın-İzmir karayolu üzerinde Aydın'a 6 kilometre mesafede ve çevre yolundan yaklaşık bir- iki kilometre içerdedir. Nüfusu on bin civarında olmasına rağmen genel görünüm itibarı ile Acarlar az gelişmiş bir köy havası vermektedir, sokaklarda oynayan bakımsız çocuklar, tek katlı gecekondular, çevreye yayılmış çöpler ve atık sular, giyim kuşamdaki özensizlik ilk bakışta göze çarpan özelliklerdendir. Fakat Acarlar'ı ilginç kılan en önemli toplumsal özellik çocuk yaşta evliliklerin bir gelenek haline gelmiş olmasıdır.

---

¹ Bu çalışmamızda bize zaman ayıran ve Acarlar hakkında bilgilenmemizi sağlayan Acarlar Belediye Başkanı Ayhan Yener'e, çalışmamız için gerekli resmi izni almamızda kolaylık gösteren İncirliova Kaymakamı Kâmil Köten'e ve katkısı olan herkese çok teşekkür ediyoruz.

Kuşkusuz erken evlilik tek başına bir sorun olarak görülemez, diğer toplumsal kurumlardaki sorunlarla bağlantılı ve iç içedir. Bu bağlamda, Acarlar'da yaşanan sorunlar dört temel kategoride toplanabilir:

1.Eğitim: Acarlar'da yıllardır süregelen ciddi bir eğitim ve öğretim sorunu vardır, özellikle öğrenci devamsızlığı ve öğrencilerin evlenerek okuldan ayrılmaları eğitim ve öğretimi aksatmakta ve kaliteyi düşürmektedir.

2.Sağlık: Beldede sağlık konusunda önemli denebilecek sorunlar yaşanmaktadır. Özellikle Hepatit B ve bağırsak parazitinin yaygın olduğu gördüğümüz kişiler tarafından ifade edilmiştir. Ayrıca, gözlemlerimize dayanarak insanların temizlik konusundaki bilgisizliğinin ve özensizliğinin, çevreye gelişigüzel bırakılan çöplerin halk sağlığını ciddi bir şekilde tehdit ettiği söylenebilir.

3.Aileye İlişkin Sorunlar: Acarlar'da özellikle erken yaşta evlenme, yüksek oranda boşanmalar/ayrılmalar ve parçalanmış aile çocukları karşılaşılan en temel sorunlar arasında yer almaktadır.

4.Ekonomik Sorunlar: Acarlar'ın geçim kaynağı genellikle tarım ve pazarcılık üzerine kuruludur. Pazarcılık beldede o kadar yaygındır ki neredeyse pazarcılık ve Acarlı kimliği özdeşleşmiştir. Bununla birlikte, beldede işsizlik, düşük gelir, sosyal güvenceden yoksunluk ve farklı iş kollarına yönelememe gibi sorunlar ciddi biçimde yaşanmaktadır.

3. KÖKEN

Acarların tarihi hakkında ayrıntılı bilgilerin yer aldığı yazılı kaynak neredeyse yok gibidir. Kökene ilişkin bilgiler ancak ansiklopedilerde ya da kimi rivayetlerde yer almaktadır. Bu çalışmanın konusu, Acarlar tarihi değildir, ancak bugünü daha iyi anlayabilmek için tarihe ilişkin bilgilere de kısaca yer verilecektir.

Acarların kökeni Osmanlı İmparatorluğu'na kadar uzanmaktadır. Nitekim Osmanlı kayıtlarında Acarlardan Türkmen diye söz edilmekte ve Aydın, Söke, Gölle, Rakka, Bolvadin, Urfa, Mardin, Diyarbakır, Erzurum ve Kars bölgelerinde yaşadıkları belirtilmektedir².

Acarlar'ın kökeni hakkında görüşülen kişilerin anlattığı başlıca üç rivayet bulunmaktadır. Birinci rivayete göre, Acarlar yaklaşık 150-200 yıl önce Afganistan ve İran üzerinden geçerek Türkiye'ye gelmişlerdir. Bu göç dalgasıyla gelen Acarlar'ın bir kısmı Doğu ve Güneydoğu bölgelerine yerleşirken bir kısmı da önce Adana'ya oradan da Aydın bölgesine doğru göçü sürdürmüşlerdir. Rivayete göre, bu göç dalgasıyla birlikte Aydın'a toplam 13-15 çadır aile gelmiş bunlardan 8'i Acarlar'a, 3'ü Yeniköy'e, 2'si de Göllüce'ye³ konmuştur. Ancak bu çadırlarda kaç kişinin bulunduğu konusunda net bir bilgi bulunmamaktadır.

² Cevdet Türkay, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, İşaret Yayınları, İstanbul 2001, sayfa 153. Bu konuda daha ayrıntılı bilgiler için Büyük Larousse gibi ansiklopedilere müracaat edilebilir.

³ Yeniköy, Aydın iline bağlı, Göllüce ise İzmir'e bağlı köylerdir.

Belirtildiğine göre; bölgeye gelen bu göçerlerin yaşamak için tek şansı ‘karın tokluğuna da olsa toprak ağalarının yanında ırgat durmaktı’. Acarların ilk çadır açtıkları bölge Osmanbükü köyü civarındır. Çadırlarda yaşamlarını sürdürmeye çalışan bu göçerler dönemin adı geçen hatırı sayılır ağası Kerim Ağa’nın topraklarında ırgatlık yaparak geçimlerini sürdürürler. Diğer taraftan Yeniköy (eski adıyla Karahayıt) tarafına yerleşenler ise Posacılar Çiftliği’nde ırgat durmuşlardır. Anlatılanlara göre, Acarların ırgatlık yılları çok ıstıraplar içinde geçmiş ve neredeyse bütün topluluk birkaç kuşak tüm benlikleriyle ezilmişlerdir. Bu ezilmişlik duygusunun izleri halen Acarlar’ın davranışlarında veya konuşmalarında yer yer kendini gösterebilmektedir.

Acarlar hakkında diğer bir rivayet ise şöyledir: Bir iş için Aydın Hükümet Konağı’na giden bir Acarlı meramını anlatmak üzere valinin huzuruna çıkar. Vali vatandaşı dinler, ama onun süklüm püklüm tavırlarının nedenini sorar. Bunun üzerine Acarlı vatandaş “bizim kim olduğumuz belli değil, biz sahipsiz insanlarız” der. Bu sözleri duyan vali ise, cevaben “hayır sizin geldiğiniz yer belli, sizler İran tarafından gelen Acarlar’sınız” der.

Üçüncü rivayet ise şöyledir: Aydın’da görevli bir vali⁴ çevre incelemeleri yaparken tarlalarda canla başla çalışan ama halleri perişan bir grup görür ve yakınındakileri bu insanların kim olduklarını sorar, aldığı cevap “onlar çingene” şeklindedir. Bunun üzerinde vali böylesi çalışkan insanlara çingene denmesini doğru bulmaz ve bu insanların ve yörenin adının Acarlar olması talimatını verir, o günden bu yana bölge ve bölgede yaşayanlar "Acarlar" adıyla anılmaya başlar.

Acarlar geldikleri ilk dönemlerde çadır açtıkları yerlerde kök salmışlar ve yerleşik hayata geçmişlerdir. Bugün itibariyle Acarlar, İzmir’de Göllüce Köyü, Aydın’da Acarlar Belediyesi ve Yeniköy’de yaşamaktadırlar. Bu bölgelerde yaşayan Acarlar arasındaki sosyal, kültürel, ekonomik ilişkiler sürmektedir; onlar akraba olduklarını bilmektedirler. Kültür, akraba ziyaretleri ya da yolu düşünce bir hal hatır sorma bahanesiyle kahve sohbetlerinde yaşatılmaktadır. Doğal olarak farklı bölgelerde ve farklı koşullar altında yaşayan bu aynı kökten gelen toplulukların sosyal gelişme çizgileri ve geçirdikleri değişimler farklı olmuştur. Söylendiğine göre, Yeniköy ve Göllüce’de bulunanlar, özellikle Göllüceliler daha az kültürel bozulmaya uğramış ve atalarından devraldıkları kültürü daha saf tutabilmişlerdir. Diğer taraftan, öncelikle sınırlı sayıda kadınlarla başlayan pazarcılık mesleğine ilgi Acarlar tarafından gittikçe benimsenmiş ve pazarcılık Acarlar beldesine damgasını vuran bir meslek olmuştur.

Acarlar, özellikle Aydın civarında Çingene olarak bilinir ve bu adla anılırlar. Ancak, bir Acarlı kendisini asla çingene olarak kabul etmez. Acarlar, köken olarak, kendilerini Abdal kabul ederler. Nitekim resmi kayıtlarda da (DİE, 1965, 1970, 1975, 1980 nüfus istatistikleri) Acarlar’ın adı Abdallar olarak geçmektedir.

⁴ Bu valinin kim olduğuna dair kesin bir bilgi yoktur.

NÜFUS

Acarlar 1974 yılına kadar bir köy iken 1974 yılında İncirliova ilçesine bağlı bir belediye olmuştur. Bugün itibariyle Acarlar on bin civarında bir nüfusa sahiptir. D.İ.E. verilerine göre, Acarların genel nüfus sayımı ile ilgili bilgiler aşağıdaki gibidir.

Tablo 1: Yıllara Göre Acarlar Nüfusu⁵

Yıl	Kadın	Erkek	Toplam
1950	-	-	1.839
1955	1.109	1.071	2.180
1960	1.358	1.269	2.627
1965	1.433	1.300	2.733
1970	1.680	1.468	3.148
1975	2.213	2.051	4.264
1980	-	-	4.690
1985	-	-	6.064
1990	3.368	3.186	6.554
1997	-	-	7.742

Kaynak: DİE Nüfus İstatistikleri

Acarlar'da 7 Eylül Mahallesi, Hürriyet Mahallesi, Cumhuriyet Mahallesi ve Atatürk Mahallesi olmak üzere dört muhtarlık bulunmaktadır. Beldede 4600 kayıtlı seçmen vardır. Ancak muhtarlıkların işleri yürütmesi bir düzen ve disipline bağlı değildir. Muhtarlıklarda halka ait düzenli bir kayıt sistemi yoktur. Bir muhtar kendi mahallesinde seçmen sayısı haricinde kaç kişinin yaşadığını dahi bilmemektedir. Ayrıca muhtarlıklar, belediye ve kaymakamlık arasında yeterli iletişim ve işbirliğinin bulunmadığı söylenebilir.

4. SOSYAL VE EKONOMİK HAYAT

Daha önce de söylediğimiz gibi, Acarlar neredeyse bütün Aydın'ın bildiği etiketlenmiş bir zümredir. Acarlar, genellikle oldukça esmer tenlidir, ten renkleri, diğer sosyal koşullarla birlikte, Acarların çingene olarak adlandırılmasına neden olmuştur. Acarların fiziksel görünüm bakımından bütünüyle aynı oldukları söylenemez, ten rengi, göz rengi, dudak yapıları bakımından birbirlerinden oldukça farklı Acarlara rastlanabilmektedir. Siyahî denilebilecek kadar esmer bir Acarla karşılaşabileceğiniz gibi hafif esmer bir Acarla da karşılaşılabilir.

Acarlar gerçekten de adları gibi çok çalışkan insanlardır. Acarlar'da pek çok aile geçimini pazarcılıkla sağlar. Acarlar daha önceki dönemlerle mukayese edildiğinde ekonomik açıdan oldukça zengin kabul edilmektedir. O kadar ki, önceleri komşu köy olan Osmanbükü Köyü'ne ırgat olarak çalışmaya giderlerken bugün onların tarlalarının çoğunu satın aldıkları söylenmektedir. Acarlar da bu konu

⁵ 1950, 1955, 1960, 1965, 1970, 1975, 1980, 1985, 1990 ve 1997 DİE Nüfus İstatistikleri.

üzerinde hassasiyetle ve övünçle durmaktadırlar. Acarlar için, Osmanbükü'ndeki yaşam tarzları kendi deyimleriyle "kölelikten" farksızdı. Ekonomik boyutta gözle görülür bir iyileşme olmasına karşın temel bir çelişki hemen dikkatleri çekmektedir. Gerçekten de bazı Acarların ekonomik seviyesi yüksektir, ama onların da ekonomik güçlerini sosyal ve kültürel alana transfer edebildikleri söylenemez. Bu nedenle, ekonomik zenginlik yoksulluğun izlerini örtememektedir.

Acarlar'da köy ve kent birbirine karışır. Sokaklarda yürürken bakımsız çocuklar, kaba bir görünüm içinde dolaşan erkekler, kırmızı renklerin hakim olduğu şalvarlı ve yazmalı kadınlar, sırtlarında bebekleri bellerine bağladıkları kundaklarla taşıyan çocuklar sıradan görüntülerdir. Her üç beş evin birinin önünde pazara gidecek sebzeleri ayıklayan insanları görebilirsiniz. Aileler yaz kış demeden evlerinin önünde kâh sandalyede kâh yerlere oturmuş halde pazar hazırlıklarını sürdürür. Acarlar, kimi zaman, ellerinde bel, topraklarını işler, kimi zaman büyük baş hayvanlarının bakımıyla ilgilenirler.

Beldede çocukların oynayabileceği, ailelerin rahatça oturabileceği bir park yoktur. Çocukların oyun kültürünün gelişmesi ve çocukluklarını doyusya yaşayabilmesinde parkların önemli bir fonksiyonu vardır. Aynı şekilde ailelerin sosyal yaşama katılmasında da öneme sahip olan bu tarz sosyal mekanların olmaması büyük bir eksiklikler. Belediye meydanının olduğu bölgede bulunan kahvehaneler erkekler tahsis edilmiş gibidir. Erkekler genellikle koyu renk giysileri tercih ederler. Erkeklerin ütülü pantolon ve gömlek giymeleri nadiren rastlanan bir durumdur, genellikle birkaç günlük sakalla sokaklarda dolaşırlar.

Evlerinin önünde bir kaç kişilik gruplar halinde sohbet eden, ellerindeki kimi işleri yapan kadınlar bildik manzaralardır. Kadınların gözlerinde yabancılara yöneltilen kaçamak bakışların içinde saklı bir ürkeklik vardır. Kadınlar yabancılarla, özellikle yabancı erkeklerle konuşmama ve onlardan kaçınma konusunda iyi bir eğitim almış gibilerdir. Bir yabancıyı gördüklerinde göz ucuyla süzerek onu tanımaya çalışırlar ve hemen gözlerini kaçıırırlar. Ancak, kadınların sokaklarda serbestçe dolaşabilme konusunda bir sıkıntıları yoktur. Kadınların ezik bir görünüme sahip olduğu açıkça gözlenmektedir, genç kadınlar bile yorgun, bitkin ve hatta olduklarından daha yaşlı görünmektedirler. Kadınların sokaklarda gülmesi ya da şakalaşması hoş görülmez. Onlar sadece yürürler ve yapılması gereken işleri yaparlar. Sokaklarda, hâkim erkek egemenliğinin gölgesinde varlıklarını sürdürmeye çalışır gibidirler.

Acarlar beldesinin ticari ve sosyal hayatının merkezi Adnan Menderes Bulvarı'dır, küçük bakkallar ve ticarethaneleriyle çarşı bu cadde üzerinde bulunur. Yol boyunca özellikle 10 tane kahvehane bulunması ise ilginç ve bir o kadar düşündürücüdür. Bölünmüş bir yol şeklinde yapılmış Adnan Menderes Bulvarı⁶ insanların başlıca gezme dolaşma yeri gibidir. Bulvar üzerinde herhangi bir trafik işareti, trafik lambası gibi uyarıcı ya da yönlendirici levhalar yoktur. Beldede Cuma günleri pazar kurulur, bu pazarın en önemli özelliği diğer pazarlara göre malların daha ucuz olmasıdır.

⁶ Yolun bazı kısımları asfalt bazı kısımları toprak yol şeklindedir.

Adnan Menderes Bulvarı'nın sonunda sola doğru kıvrılan Mezbaha Yolu başlar. Bu cadde üzerinde de tek tük bakkallar bulunur, bu bakkallar en fazla 5-15 metre kare büyüklüğündedir, içlerinde çok fazla mal yoktur ve görüntüleri diğerleri gibi çok ilkindir. Diğer sokaklarda da bu manzara değişmemektedir.

Acarlar'daki küçük bakkallar, tuhafiye, konfeksiyon, kasap, büfe gibi profesyonellikten ve akılcı-bürokratik işletmecilikten uzak ticari birimlerin temel fonksiyonu ucuz mal ve hizmet sağlamaktır. Böylece, bu küçük dükkanlar halkın asgari sosyal, kültürel ve ekonomik beklentileriyle örtüşmekte, bölgede yoksulluğun doğurabileceği sıkıntıları, gerilimleri ve çatışmaları azaltmaktadır. Bir başka ifadeyle, toplumsal sistem kendini idame ettirici bir uyum geliştirmektedir.

Acarlar'da ilk göze çarpan olumsuzluklardan biri çevredeki çöp yığınlarıdır. Sokaklar gelişigüzel atılan çöplerle doludur. Bu çevre kirliliğinde pazar için yürütülen hazırlıklardan çıkan atıkların önemli bir payı vardır. Merkezden uzaklaştıkça sokakların ve evlerin görüntüsü daha da kötü bir hal almaktadır. Beldede sağlıklı bir altyapı ve kanalizasyon sistemi yoktur, özellikle yağmur yağduğunda sokaklar çamur gölüne dönüşmektedir. Belediye yetkilileri bu atıkları toplayacak araç-gereç ve personele sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir. Bölgeden toplanan çöpler İncirliova yönünden Acarlar'a giden yolun sol tarafındaki dere yatağına bırakılmaktadır. Acarlara girişte bir tarlanın yanı başında bulunan bu çöplük, çevrenin doğal görüntüsünü bozmakta ve insanın zihninde iyi bir intiba bırakmamaktadır.

Acarlar'da resmi devlet görevlilerinin kamu görevini yerine getirirken Acarlarla olan ilişkilerinin sadece görevle sınırlı kaldığı söylenebilir. Memurlar ile ahali arasındaki sosyal mesafe her an hissedilebilir. Acarlı olmayan görevliler genellikle beldede ikamet etmemektedir. Bu durum görevlilerle halk arasındaki sosyal mesafeyi korumakta ve memurların referans olma kapasitesini düşürmektedir. Özellikle öğretmenlerin, sağlık personelinin servislerle Aydın'a gelip gitmeleri anlamlı kabul edilmelidir. Bu durum, Acarlarla kamu görevlileri arasındaki ilişki ve etkileşimin sınırlılığına işaret etmesi açısından değerlendirilmesi gereken bir tespittir. Önceki yıllarda Acarlar'da çalışan kamu görevlilerinin bölgede ikamet etme oranının daha fazla olduğu görüştüğümüz kişilerce ifade edilmiştir.

Aydın'a gelen ilk göçebe Acarlar Alevi inancına bağlıydılar. Ancak yaklaşık kırk elli yıl önce burada yaşayan Acarlar, diğer kollardan farklı olarak Alevilikten Sünniliğe geçiş yapmışlardır. Acarlar kendilerini İslâm dininin Sünni mezhebine bağlı görmekle birlikte din konusunda yaşanan kırılma noktasının sıkıntılarını içten içe hissetmektedirler. Bu noktada Acarların ortak bir kimlik ya da benlik duygusu geliştiremedikleri, kendilerine referans olacak genellikle herkesin uyduğu ve benimsediği bir kültürel sistem inşa edemedikleri söylenebilir. Öyle ki, Acarların bir kısmı Aleviliği kesinlikle reddetme eğilimi gösterirken bir kısmı da Aleviliğin tekrar canlanmasını arzulamaktadır. İkinci grupta yer alanlar bu geçişi içlerine sindirememiş görünmektedir. Her şeye rağmen, görüşmelerden edindiğimiz bilgilere göre, özellikle Ramazan aylarında camilere giden insan sayısı fazladır. Kadir Gecesi Acarlar için çok önemlidir ve o gece kimse uyumamaktadır. Çünkü, Kadir Gecesi uyuyan birinin rızkının kaybolacağına inanmaktadırlar.

Acarlar 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ve 7 Eylül Aydın'ın Kurtuluş yıldönümü kutlamalarına özel bir önem verirler. Özellikle 7 Eylül törenlerinde halk neredeyse kendini bir festivaldeymiş gibi hissetmektedir, çocuklara harçlık verilmekte, gençler Aydın merkeze giderek orada sinema veya pastane gibi yerlerde vakit geçirmektedirler. Görüşmeler sırasında ifade edildiğine göre, halkın bu törenlere ilgisi, milli duyguların heyecanı paylaşmaktan ziyade, söz konusu tören günlerinin bir gezme ve eğlenme fırsatı olarak görülmesindedir.

5. PAZARCI ACARLAR

Zamanla Acarlar, kazandıkları paraları tasarruf ederek kendilerine sermaye sağlamışlardır. Yıllarca ücretli tarım işçisi olarak çalıştıkları topraklardan hiç olmazsa bir kısmına sahip olma fikri bu süreçte Acarların zihninde yer etmiştir. Onlar için bu amaca ulaşmada izlenecek yöntem, biriktirdikleri paraları ekonomik olarak daralan Osmanbükü köylülerine faiz karşılığında borç vermek ve borçlarını ödeyemeyenlerin topraklarını satın almak olmuştur. Toprak sahibi olmak, kendi topraklarından ürün almak ve bu ürünleri satmak Acarlar için yeni ve güzel bir duyguydu, onlar bu başarıyla her zaman gurur duyarlar. Acarların toprağa mülkiyetle bağlanmaları onlarda özgüven duygusunu geliştirmiştir. Her ne kadar Acarların tarım arazilerini elde etmeleri onların çok zengin oldukları yönündeki değerlendirmelere neden olmuşsa da gerçekte bu kanaat doğru değildir.

Edinilen topraklar önceleri çeşitli meyve ağaçlarının yetiştirildiği bahçeler şeklinde değerlendirilmiş, ancak beklenen düzeyde bir gelir elde edilememiş ve bu bahçeler tarla haline getirilmiştir. Tarlaların genişlemesiyle birlikte, topraksız Acarlar, çevre köyler yanında kendi köylerinde de tarım işçiliği yapma fırsatını yakalamışlardır. Zamanla tarım teknolojisindeki gelişmeler (tarımsal ilaçlar, çapa makinesi, mandal makinesi) yörede yaygınlaşmış ve ırgatlıkla geçim sağlama yolu bir ölçüde de olsa tıkanmıştır. 1980-1985'e kadar bu gelişmeler peyder pey sürmüştü ve Acarlar 1985'lerden itibaren yeni bir geçim kaynağı arayışına girmişlerdir.

Yaklaşık yirmi yıl önce, bir kaç Acarlı kadın üreticilerden aldıkları ürünleri pazarlarda satmaya başlamış ve tarım işçiliğine oranla daha iyi bir gelir sağlamıştır. İşte, bu girişim, Acarlılar için yeni bir dönemin başlaması demektir. İlk pazarcı kadınlar yeni işin nimetlerini ya bir akrabası ya da bir komşusu kadına anlatmış ve onlara pazarcılığı öğretmişlerdir. Bu şekilde pazarcılık zaman içerisinde yaygın bir meslek haline gelmiştir Ancak kadınların pazarcılıkla uğraşmaları yadırganmış ve bir kadın pazara gittiğinde "...niye tarlada çalışmıyor" diye ayıplanmıştır. Bugün için, kadınların çalışma azmi sayesinde, bu önyargılar kırılmış ve kadınların pazarcılık yapması normal karşılanır olmuştur. Hatta bugün, aile zengin olsa bile bir kadının pazara gitmemesi ayıplanabilmektedir.

Pazarcılığın benimsenmesinde Acarların sosyal ve kültürel özelliklerinin de önemli bir etkide bulunduğu söylenmektedir. Çünkü kendi ifadeleri ile, Acarlar aceleci, sabırsız, hoşgörülü ve sıcakkanlı insanlardır. Bir Acar için sıcakkanlı olmak ticaretin birinci, aceleci davranmak ise ikinci koşuludur. Acarlar çok geniş bir coğrafi alanda pazarlara çıkmaktadırlar; Aydın, Germencik, Koçarlı, Muğla, Bodrum, Fethiye, İzmir, Denizli, Söke, Didim, Karşıyaka, Buca, İşçievleri (İzmir) ve Manisa belli başlı pazar bölgeleridir. Acarlar pazardaki fiyatların belirlenmesi

anlamında ekonomik sistemde yeni bir rol üstlenmişlerdir, onlar sürümden kâr elde etmek için diğer pazarcılara göre daha ucuza mal sattıklarından fiyatların yükselmesini bir ölçüde de olsa engellemektedirler; onların açtıkları tezgahlardan dar gelirli başta olmak üzere her kesimden insan alışveriş eder. Acarların pazarlarda belli bir dayanışma kültürüne sahip oldukları rahatça söylenebilir; belirtildiğine göre pazarda önlenemeyecek bir kavga söz konusu olduğunda Acarlı pazarcılar birbirlerine destek olmaktadır.

Pazardaki bildik rekabet ve mücadelenin dışında Acarlı pazarcılar bazı özel sorunlar yaşamaktadırlar. Görüşülen kişilerden edindiğimiz bilgilere göre özellikle Doğu ve Güney Doğu'dan gelen pazarcılarla bir rekabet ve çekişme söz konusudur. Bu gerilimin arka planında Acarların pazarda ucuz mal satmalarından doğan çıkar çatışmaları yatmaktadır. Karşılıklı açık bir düşmanlık olmamakla birlikte taraflar birbirlerine mesafeli durmaktadır. Acarlı pazarcı bir kadının sözleri bu konuda ilginç bir örnek oluşturmaktadır:

“Küçümsüyorlar, ‘pis ..... ucuz veriyor’ diyorlar, biz duymazdan geliyoruz. Kavga etmeye çalışıyorlar, korkup kaçıyoruz.”

Acarlı pazarcılar yalnızca diğer pazarcılarla rekabet ilişkileri yaşamamakta, aynı zamanda bazı müşterilerin kendilerini küçümseyici tavırlarıyla da karşılaşmaktadırlar. Müşterilerin bu küçümseyici tavırları Acarların sosyal kimliklerinin gelişmesini ve özgüvenlerini zedelemektedir. Dolayısıyla, Acarların sosyal ve kültürel açıdan olumlu yönde değişmemelerinin arkasında bu faktörün göz ardı edilmemesi gerekir. Bu bağlamda, değişime kapalılık yalnızca iç faktörlerle açıklanabilecek bir olgu olarak görülmemelidir.

Pazarcılık mesleği Acarlardaki sosyal yaşama neredeyse bütünüyle damgasını vurmaktadır. Pazarcılıkla uğraşan aileler genellikle kadınlı erkekli, çoluk çocuk kendi evlerinin önünde pazara gidecek tarım ürünlerini hazırlamakla meşgul olurlar. Ev, onlar için hem ailenin yaşamını sürdürdüğü bir barınak, hem de depo/ambar işlevini görmektedir. Neredeyse her evin küçük bir bahçesi vardır; bahçe bir adam boyu yüksekliğindeki duvarla sokaktan ayrılmaktadır. Bahçeye büyük bir demir kapıdan girilir. Sokaklarda yürürken her üç beş evin bahçesinde ya bir kaç soğan sarımsak balyası ya da dereotu, maydanoz gibi sebze yığınlarını görmek mümkündür. Büyük yükler kamyonlarla, daha küçük miktarlarda yükler at arabalarıyla taşınmaktadır. Bir insanın taşıyabileceği miktarda olan yükler ise küçük ve önde iki tekerleği olan el arabalarıyla taşınmaktadır ki, bu el arabalarını çocuklar bile kullanmaktadır.

Acarlar'da pazar hazırlıkları gece yarısından başlar, kamyonlara daha önceden hazırlanmış mallar yüklenir ve şafakla beraber pazarlara yolculuk başlar. Kimilerinin kendi kamyonu vardır, kamyonu olmayanlar bir akrabasının ya da komşusunun kamyonu ile kira karşılığı pazarlara gider. Bir pazarcı kardeşinin kamyonu ile gitse bile ona bir ücret ödemektedir. Çünkü, bir pazarcının söylediği gibi “Allah herkesin rızkını ayrı yaratmıştır”. Kamyon sahibi olmak çok önemli bir avantajdır, öyle ki kamyon sahibinin mazot parası çıktıktan sonra yolcuları ve onların mallarını taşımaya karşılığı aldığı para diğerlerinin pazardan elde edeceği kazancı geçebilmektedir.

Çok geniş bir coğrafi alanda hareket kabiliyetine sahip olmalarına ve farklı sosyo-kültürel kesimlerle etkileşime girmelerine rağmen Acarların sosyal yaşamında bariz bir gelişme olmamış, çevreyle ilişkileri ekonomik boyutla sınırlı kalmıştır. Değişime kapalı sosyal yapının arkasında kuvvetli bir tutucu eğilim vardır ki, bu eğilim, din, ahlâk, gelenek gibi kurumsal unsurlardan beslenmektedir. Görüştüğümüz kişilere Acarlar'ın sosyal-kültürel yönden neden gelişemediği sorulduğunda, alınan cevaplar genellikle "bizim burada böyle" şeklinde olmuştur. Kanımızca, Acarlarda modernleşmenin toplumsal ve kültürel süreçlerine karşı olumsuz bir yaklaşım vardır. Buna karşılık, teknoloji ürünlerinin alınması, bulundurulması veya kullanılması konusunda herhangi bir engelleyici tavır yoktur.

Hanelerde genellikle karı-kocanın her ikisi de gelir getirici bir iş yapmaktadır, çocuklar da kimi zaman tarlalarda kimi zaman da pazarlarda çalışarak ailelerine yardım etmektedirler. Görüştüğümüz öğretmenler, çocukların çalıştırılmasının hem onların okula devamını engellediğini hem de derslerine yeterli zaman ayıramamalarına neden olduğu için eğitimin seviyesini düşürdüğünü ifade etmişlerdir. Çocuklar, bir bakıma, iş ve okul arasında bölünmekte, eğitim süreçlerinden uzaklaşmaktadırlar, bu konuya sonraki bölümlerde daha ayrıntılı olarak değinilecektir. Kısacası, hane içerisinde yer alan herkes ailenin ekonomik gelirine katkıda bulunacak bir rol yüklenmektedir. Ancak aile içi işbölümü özellikle kadınlar ve çocuklar aleyhine işlemektedir.

6. KADINLAR VE ÇALIŞMA HAYATI

Acar kadınları ezik bir yaşam sürer, kapalı denebilecek bir giyim tarzıyla dolaşırlar; başlarında başörtüsü, sırtlarında hırka, bacaklarında belden lastikli ayak bileklerine kadar inen bol şalvar ve ayaklarında terlik onların geleneksel kıyafetleridir. Kadınların giyiminde özellikle kırmızı renk hâkimdir. Kadınlar boydan elbise, etek ya da pantolon giymezler. Giysiler vücut hatlarını belli etmeyecek bir şekilde boldur. Etek giymemelerine karşın kolların dirseklere kadar açılması ayıplanmaz. Bir kadının düğünler haricinde kuaföre gitmesi kesinlikle hoş karşılanmaz ve onun hakkında dedikodulara neden olur. Kadınların giyimiyle ilgili kısıtlamaların arkasında dini ve ahlâki gerekçeler sayılmakla birlikte, esas gerekçe gelenektir.

Kadınlar çocukluk döneminden itibaren düşük sosyal statülere hazırlanırlar. Kadınlara biçilen toplumsal rol; 1. Erkeğe kadınlık yapmak, 2. Gelir getirici bir işte çalışmak, 3. Çocuk doğurmaktır. Bu koşullar altında kadınların sosyal, kültürel ve düşünsel aktiviteleri ve ihtiyaçları göz ardı edilmektedir. Ekonomik faaliyetlerde çok önemli roller üstlenmelerine rağmen, sosyal yaşam alanında dar ve kısır bir alana hapsedilen kadınlar bir komşudan diğerine giderken bir baskıyla karşılaşmazlar, fakat bir kadının yalnız başına şehre gitmesi asla hoş görülebilecek bir davranış değildir.

Acarlar'da kızların pek çoğu ergenlik dönemini gereğince yaşayamaz. Erken evlenme geleneğinin baskısı altında büyüyen çocukların kişilik gelişimlerinin önemli bir aşamasının normal bir süreç içinde geçmesine izin verilmez. Bir kız çocuğu on iki on üç yaşına geldiğinde evlenmeye hazır gibi görülür ve sanki onlardan genç kızlık dönemleri çalınır. Çünkü, eğitimde daha üst basamaklara

çıkma, iyi bir mesleğe yönelme, bilinçli bir evlilik yapma gibi fırsatlardan yoksun bırakılırlar. Her şeye rağmen Acar kadınları kendilerine biçilmiş rolün sadık bir uygulayıcısı gibidirler.

Kadınlar ekonomik yaşamda önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle, pazarcılıkla uğraşan ailelerde kadının katılmadığı bir ekonomik aktivite yoktur. Ancak kadının bu durumu erkeklere bakıldığında eşitsiz bir görünüm sergilemektedir. Erkekler kadınlara göre daha az üretken görünmektedir, hatta bazı ailelerde erkek hiç çalışmamaktadır. Görüştüğümüz zeki ve gün görmüş bir kadının dediklerine bakılırsa "...erkek çalışmayınca kadın evi geçindirmek zorundadır...". Bu durum görüştüğümüz bir öğretmen tarafından da doğrulanmıştır; kendi ifadesiyle "kadınlar çok çalışır, erkekler kahvede oturur. Kadınlar, pazara gitmek için gece dörtte beşte evden çıkıyorlar". Kadınların erkeklerden daha fazla çalışmaları, onlara para hareketlerini kontrol etme ve yönlendirme gücü de verebilmektedir. Görüştüğümüz kadınlar, bu konuda taviz vermediklerini, eve bir eşya alınacaksa veya bir yatırım yapılacaksa kararı (eşleri ile de görüştüğümüzden sonra) genellikle kendilerinin verdiklerini belirtmişlerdir. Gelişmiş dahil pek çok ülkede, hane içerisinde karar alma sürecinde (özellikle parasal konularda) erkek egemenliğinin yaygın bir uygulama olduğu göz önüne alındığında, bu durum ilginç bir tablo oluşturmaktadır.

7. ÇOCUKLAR VE EĞİTİM

Acarlı çocuklar ailelerin yakın ilgisinden uzak bir ortamda yetişmektedir. Aileler çocukların temizliği, üst başları konusunda titiz değildir. Genellikle çocukların kötü görünüşleri anne veya babalarını rahatsız etmemektedir. Beldede çocuk bahçesi ve oyun alanları bulunmadığından çocuklar başı boş bir halde sokaklarda toz toprak içinde büyürler. Çocukların sosyalleşme süreçlerinde önemli bir rol üstlenmesi gereken ebeveynler bu sorumluluklarını yerine getirmemekte ya da getirememektedirler.

Ebeveynler çocuklarına pek fazla zaman ayırmaz ve onlara çok yakın bir ilgi göstermezler. Küçük bebeklerin, kardeşlerin bakımı ablalara havale edilir, özellikle bahar ve yaz aylarında, altı yedi yaşında kızlar bellerine bağladıkları bir sargıyla kardeşlerinin bakımını üstlenirler; yani çocuk çocuğa bakar. Ablanın kardeşlerine bakması, onlarla ilgilenmesi diğer bölgelerimizde de rastlanan bir olay olmakla birlikte buradaki sorun, bu tarz görüntülerin sıkça ortaya çıkması ve çocukların ana baba ilgisinden oldukça uzak olmalarıdır. Çocukların eğitiminin yine çocuklara bırakılmasının arkasındaki neden, kadınların zamanlarının önemli bir bölümünü işe ayırmalarıdır. Kahvelerde oturan erkeklerin çocuklarla ilgilenmesi ise söz konusu bile değildir. Çocukların aile ve sosyal çevrede yaşadığı eğitim sorunu okulda da devam etmektedir.

Acarlar'da eğitim ve öğretim üç ilköğretim okulunda sürdürülmektedir; 60.Yıl İlköğretim Okulu, İstiklal İlköğretim Okulu ve Fatih Sultan Mehmet İlköğretim Okulu. Beldede lise bulunmamaktadır. Liseye giden öğrenci sayısı parmakla gösterilecek kadar azdır ve bu öğrenciler de İncirliova veya Aydın merkezdeki liselere gitmektedirler. Son bir kaç yıldır bazı aileler çocuklarını Aydın merkezdeki ilköğretim okullarına göndermektedirler.⁷ Bu durum Acarlar'daki okulların verdiği eğitimden memnuniyetsizliği ve eğitimde yeni arayışların bir göstergesi olarak algılanmalıdır. Okullarda verilen eğitimin de istenen düzeyde olduğu söylenemez. Acarlar'da yüksek öğrenim görmüş olanların sayısı parmakla gösterilecek kadar azdır.

Acarlar'da eğitimin seviyesini düşüren ve kaliteli bir eğitime engel teşkil eden pek çok faktör vardır. Çocukların 'devamsızlığı' bunların başında gelmektedir. Okullar açıldığında neredeyse bir ay boyunca ders yapılmamaktadır. Öğrencilerin okula gelmemelerinin nedeni, çocukların aileleri tarafından bağ bahçe ya da pazar işlerinde çalıştırılmalarıdır. Bir öğretmenin bu konudaki şu sözleri gerçeği açıkça gözler önüne sermektedir, "...okumaya karşı hiç ilgi yok. Sene başında çocukları ev ev topluyoruz. Pazarıcı oldukları için, kazançlarını oradan elde ettikleri için öğrencilerin devamsızlığı çok fazla.....". Devamsızlık, yıllarca sürüp gelen bir sorundur, bu sorunun giderilmesi için muhtarlıklar, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Kaymakamlık tarafından çeşitli girişimlerde bulunulmuş fakat son günlere kadar kesin bir çözüme kavuşturulamamıştır.⁸ Sigara, küfür, kavga ve şiddete dönük oyunlar öğrencilerin yaşadığı diğer sorunlar arasındadır.

Daha on yıl öncesine kadar, öğrencilerin neredeyse tamamı okula şalvarla, terlikle ya da lastik ayakkabılarla gelip gidermiş. Geçmişteki bu durum dikkate alındığında, bugün öğrencilerin çoğunun önlükle, ayakkabıyla okula gelmeleri önemli bir ilerleme olarak görülmelidir. Ancak bugün bile şalvarla okula gelen öğrencilere rastlanmaktadır.⁹ Eğitimde yaşanan sorunlar yalnızca öğrencilerle sınırlı değildir, okullardaki araç gereç eksikliği ve öğretmenlerin yaşadığı psikolojik uyum sorunları da bulunmaktadır.

Öğretmenlerin yaşadıkları sıkıntıları görmezden gelerek eğitimde bir ilerlemenin gerçekleşmesini beklemek ancak hayal olur. Eğitim süreçlerinin temel halkalarından birini oluşturan öğretmenler de ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Bir yandan ağır toplumsal koşullar altında çalışmanın getirdiği bezginlik, bir yandan halkla uyum sorunları, diğer yandan da kendilerini ifade edemedikleri bürokrasi ve bunlara bağlı olarak mesleğe yabancılaşma öğretmenlerin motivasyonu ve verimini düşürmektedir. Eğitim camiasının yılmaz savaşçıları olması gereken öğretmenler halktan yeterli ilgi ve desteği alamamaktan yakınmaktadırlar. Öğretmenler psikolojik bir gerilim içinde görev yapmaya çalışmaktadırlar. Konuştuğumuz

⁷ Yaklaşık yirmi öğrenci Aydın İl Merkezindeki Efeler İlköğretim Okulu'na devam etmektedir.

⁸ Son girişimlerle okula devamsızlığı olan öğrencilerden okula devamı sağlananlar arasında evli ya da nişanlı öğrenciler bulunmaktadır. Bu durumun eğitim açısından yarattığı sakıncalar ayrı bir tartışma konusudur.

⁹ Kaymakamlık Ocak ayı içinde bu öğrencilere ücretsiz önlük dağıtarak bu sorunu gidermeye yönelik bir tedbir almıştır.

öğretmenlerden biri, ifade etmek istediği bir sorun olduğunda “öğrencilerin % 95’i” diye söze başlamaktadır. Konuşmaya başladıktan sonra üç paragraf tutan sözlerinin bütününde üç kez yüzdellik vermesi, içinde bulunduğu psikolojik gerilimi yansıtmaya açısından anlamlıdır. Aynı öğretmenin şu sözleri öğrenci-öğretmen ilişkilerinin üzücü boyutunu göstermesi bakımından çok çarpıcıdır:

“Okula gelen çocukların % 95’i bitli. Ben öğretmen olarak onları seviyorum ve doğal olarak okşamak istiyorum, fakat okşayamıyorum. Çocuk bana sarılıyor, yanına geliyor, ben de ona sarılmak istiyorum ama sarılamıyorum.”

Öğretmenler ve öğrenciler arasında duygusal anlamda yakın ilişkiler olduğunu söylemek oldukça güç görünmektedir.

Elbette yıllardır biriken sorunları birkaç öğretmenin tek başına çözmesi beklenemez. Ancak, sorunların ağırlığı, vurdumduymazlığı ve eğitim için gerekenleri yapmaktan kaçınmayı haklı çıkaramaz. Açık olan gerçek; Acarlar’da eğitim seviyesinin düşük olmasıdır, ama eğitimde rol alan aktörler daima diğerlerini suçlamakta, sorumluluğu başkalarına atmaktadır, veli için öğretmen, öğretmen için de veli ilgisiz ve duysuz, okul müdürü için devlet yeterli ödenek ayırmıyor, kuşkusuz bu zincir çoğaltılabilir, ama sorun hâlâ ortadadır ve çözülmeyi beklemektedir. Belde halkı, öğretmenlerin Acarlara karşı küçümseyici bir tavır içinde olduklarını düşünmektedir. Dayak, zorlama ve ilgisizlik halkın öğretmenlere karşı ithamları arasında yer almaktadır. Öğretmenler de benzer suçlamaları velilere yöneltmekte ve kısır bir döngü yaşanmaktadır.

Eğitim alanında karşılaşılan bir başka sorun, bölgeye atanan bir öğretmenin çocuklara ve halka karşı bazı olumsuz önyargılarla göreve başlamasıdır. Böylesi önyargılarla görev yapan bir öğretmenden verimli bir eğitim-öğretim göstermesi beklenemez. Öğretmenlerin en başta gelen olumsuz önyargılarından biri; “ Bunlar bir şey anlamaz” yaklaşımıdır. Oysa, Aydın’da okuyan öğrenciler başarılı olabilmektedir. Özellikle son beş altı yıldır gelen öğretmenlerde bu olumsuz önyargının daha fazla olduğu söylenmektedir. Daha önce görev yapan öğretmenlerin motivasyonu ve çalışmasının yeni gelenlerde olmadığı, bu nedenle göstermesi gereken gelişme düzeyinin çok altında kaldıkları ifade edilmektedir.

Görüştüğümüz bir öğretmenin anlattığına göre, eğitim konusunda meydana gelen boşluk çeşitli dini tarikatlar tarafından doldurulmaya çalışılmaktadır. Anlatılanlara göre, bu tarikatlar çocukların ve gençlerin eğitimini üstlenme yönünde etkinliklerde bulunmakta ve Atatürk düşmanlığı yapmaktadırlar. Bu konuda görüştüğümüz öğretmenin anlattıkları üzerinde durulmaya değer bir örnektir:

“...oralarda bunların beyinlerini yıkıyorlar. Mesela gece okuma-yazma kursu varken ben onları her yönden, siyasi dahil, öğretmeye çalışıyorum. Atatürk’ten bahsederken, bir genç, hocam ben Atatürk’ü senin anlattığın gibi tanımıyordum dedi. Nasıl tanıyordun dedim. ...., ben anlattıktan sonra ikna oldu ve şimdi Atatürk’ü seviyorum dedi”.

Yarının geleceği çocuklarımızın eğitimine önem verilmediğinde çocukların ideolojik kapanlara yakalanması kaçınılmazdır, bu gerçekten hareketle, eğitim sorunlarıyla ciddi olarak ilgilenmek idarecilerin üzerine düşen bir sorumluluk olarak değerlendirilmelidir.

Çocukların eğitim süreçlerinden şu ya da bu şekilde çekilmesi, gerçekte çocukların geleceğinin çalınması ve geçmişe mahkum edilmesi anlamına gelmektedir. Sosyal yapıda ve ailelerde karşılaşılan sorunlar çocukların sağlıklı ve mutlu bir kişilik gelişimini engellemektedir. Çocukların model alabileceği referans grupları ya da kişiler oldukça sınırlıdır.

Bir toplumun bütün olarak kalkınması ve çağdaş medeniyeti yakalamasının birinci koşulu eğitimin seviyesini yükseltmek olduğuna göre, Acarlar'ın eğitim seviyesi mutlaka yükseltilmeli ve bu yönde tedbirler bir an önce alınmalıdır. Kanımızca, bölgede meslek lisesi veya mesleğe yönlendirici kursların açılması olumlu sonuçlar getirebilecektir. Meslek lisesi, bölgede pazarcılık dışında farklı mesleklere doğru açılımlarını teşvik edecektir. Meslek lisesinin yanı sıra kız pratik sanat okulunu da eşzamanlı açılması yararlı olacaktır. Böylece kız öğrencilerin kültür seviyeleri yükselecek ve meslek liselerine devam eden öğrencilerle eşleşme olasılıkları artacaktır. Bölgede yatılı bölge okulunun açılması da bir alternatif olarak değerlendirilmek zorundadır. Ayrıca, ücretsiz hizmet verecek anaokullarının da açılması önemli yararlar sağlayacaktır.

Görüşmelerimizde edindiğimiz izlenimlere göre, çocuklar gelir getiren biri olarak algılanmamaktadır. Ancak, çocuklar çeşitli şekillerde üretim faaliyetinin içine çekilmekte ve onların yaptıkları işler normal bir katkı olarak değerlendirilmektedir. Çocuklar tarlalarda ya da pazarlarda ufak tefek işlerde yardımcı eleman olarak değerlendirilmektedir. Sebze ve meyvelerin ayıklanmasında, küçük kardeşlerin bakımında ya da getir götür işlerinde çocuklara sıkça müracaat edilmektedir. Çocukların aile ekonomisi içinde gerçekleştirdikleri işler zorunlu ve doğal bir sürecin parçası gibi algılanmaktadır. Bu tarz bir algı, ailelerin bilinçaltında çocukların başka bir dünyaya adım atmalarını yok sayan bir varsayım işlerlik kazandırmaktadır.

8. SAĞLIK

Acarlar'da sağlık konusunda da ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Beldede sağlık sorunları iki ana eksen etrafında toplanmaktadır; çevre kirliliği ve bireysel sağlık. Bireyler beslenme ve temizlik gibi konularda sağlıklı bir yaşamın gerektirdiği asgari bilinç düzeyine sahip değildir. Görüştüğümüz kişilerden aldığımız bilgilere göre, beldede bağırsak paraziti, bit ve Hepatit B sağlık sorunlarının başında gelmektedir. Beldede, özellikle son 3 yıldır Hepatit B ve sarılığın yoğunlaştığı ifade edilmiştir. Acarlarda eğitimsizlik, hastalıklarla mücadele konusunda da kendini göstermekte, bazı ailelerin bir sağlık ocağına başvurmak yerine kendi tedavi yöntemlerini geliştirdikleri gözlenmektedir. Örneğin, ailelerin bağırsak paraziti tedavisinde çocuklarına benzin içirdikleri öğretmenlerden aldığımız bilgilerdendir. Öğretmenler, kendilerinin defalarca bu uygulamanın yanlış olduğunu, hastalıkların tedavi edilmesinde ilaç kullanılması gerektiğini gerek velilere gerek öğrencilere söylemelerine rağmen, bu tür uygulamalara rastlanabildiğini ifade etmişlerdir.

Sokak aralarına gelişigüzel bırakılan çöpler Acarlar'ın en önemli sorunlarından biridir. Bu çöpler çevre kirliliği yaratmakla kalmayıp, insan sağlığını da tehdit etmektedir. Halkın pazarcılıkla uğraşması ve pazar için hazırlıkların evlerin önünde yapılması sonucunda artıkların sokağa bırakılması yığınlar halinde

çöplerin birikmesine yol açmaktadır. Konuştuğumuz Acarlara göre, Belediye çöpleri toplamakta yetersiz kalmaktadır. Belediye yetkililerine göre ise personel yetersizliğinden dolayı bu güçlüğü aşmak zor olmaktadır. Belediye bu konuda tedbir olarak en kısa zamanda herkesin pazar hazırlıklarını yapabileceği bir mekanın tesis edilmesi gereğini vurgulamakta ve valilikten bu konuda yardım istemektedir. Ayrıca bölgede kanalizasyonla ilgili sorunlar da yaşanmaktadır. Özellikle kış aylarında tıkanmaların olduğu ve pis atıkların ve suların sokaklara taşıdığı muhtarlar tarafından dile getirilmiştir.

9. AİLE

Acarlar'ın en önemli sorunlarından biri de aile kurumuyla ilgilidir. Erken evlenme geleneği aile kurumunun sağlıklı bir gelişme göstermesini engellemektedir. İlkokula devam etmekte olan bir kız çocuğunun yaz tatilinde evlendirilmesi ve çocuk yaşta hamile kalması Acarlar için sıradan olaylardır. On yedi yaşındaki kızlara evde kalmış gözü ile bakılmaktadır. Aynı durum erkekler için de söz konusudur. Evlilikte geç kalma korkusu bir kısır döngü yaratmaktadır. Durum o kadar vahimdir ki, bir veli ilkokula giden öğrencisi için “benim kızımı niye istemeye gelmiyorlar” diye öğretmenine serzenişte bulunabilmektedir.

Edinilen izlenimler doğrultusunda, beldedeki erken evlenmelerin sayısında çeşitli faktörlerin etkisiyle azalma ya da artış görülebilmektedir. Örneğin, pazarcılığın yaygınlaşmasından önce erken evlenmelerde belirgin bir azalma olduğu, ancak pazarcılıkla birlikte tekrar arttığı ifade edilmektedir. Son yıllarda ise, erken evliliklerin bir azalma eğilimi içinde olduğu görüştüğümüz kişilerce ifade edilmiştir. Acarlar'ın medyada gündeme gelmesinden sonra başlatılan idari ve hukuki yaptırımlar erken evlilikleri azaltmıştır.

Acarlar'da ailenin kuruluşunda içten evlenme sistemi geçerlidir, yani evlilikler genellikle Acarlar arasında gerçekleşmektedir. Acarlar dışından evlilikler istisnadır, böyle bir evlilik gerçekleştiğinde beklenti dışardan gelenin Acarlar kültürüne uyum sağlamasıdır. Fakat etkileşimin her zaman tek yönlü gerçekleşmesi beklenemez, bu nedenle çok az da olsa dışardan topluluğa katılanların toplumsal değişmeye katkısı olabilmektedir. Bu konuyla ilgili olarak görüştüğümüz bir Acarlıının söyledikleri anlamlıdır: “...bu nüfusun içerisinde dışarı alıp verme olmadığı için, içten evlilik olduğu için buranın geleneklerine uymak mecburiyetinde kalıyoruz. Ama az da olsa değişimler başladı. Mesela dıştan evlenen birkaç ailemiz var. Bunların giyimleri değişik oluyor tabi buraya geldiklerinde Aydın'daki kendi çevresinin giyimini giyiyor...burada da devamlı olmasa da pazara giderken, Aydın'a giderken giyimini değiştiren kişiler, kadınlarımız da var, ama çok az.”

Dıştan evlenmelerde en önemli iki toplumsal kurum askerlik ve eğitimidir. Askerlik görevini ifa etmek için ülkenin değişik bölgelerine giden gençler gittikleri yerden kızlarla evlenebilmektedir. Benzer şekilde yüksek öğrenim görme şansını yakalayabilmiş kişiler de dışarıdan kişilerle evlilikler kurabilmektedirler. Ne var ki bu türden sosyal hareketliliğin neticesinde gençlerin birbirleriyle evlenmeleri her zaman kolay olmamaktadır. Acarlara karşı geliştirilen önyargılar bu tür evliliklerin gerçekleşmesinde önemli bir engel oluşturmaktadır. Görüştüğümüz bir Acar'ın anlattığına göre, birkaç yıl önce Doğu'ya askere giden bir genç oradan bir aşiret

kızını kaçırmış, aşiret önce bu olaya şiddetle karşı çıkmış ve Acar gencini ölümle tehdit etmiş. Fakat daha sonra aşirete beş-altı milyar başlık verilme suretiyle sorun çözümlenmiştir.

Genellikle bir Acar erkeğinin dışardan evlenmesi, hem grup içi değer yargılarının hem de dış sosyal ve ekonomik koşulların etkisiyle büyük ölçüde sınırlanmıştır. Bu bağlamda, görüştüğümüz bir Acar gencinin şu ifadeleri önemlidir:

“..... (dışarıdan bir kızla evlenmesi) yakıştırılmaz. Bu kim oluyor da dışardan kız alıyor derler. Çünkü, dışarıdakine göre biz düşük seviyeden oluyoruz.”

Bu türden bir söylem gençleri içten evlenme sistemini sürdürmeye zorlamak ve gençlerin dışarıya yönelmelerini önlemektedir.

Erken yaşta evliliklerde¹⁰ karı-koca rolünü üstlenenlerin bilişsel ve psikolojik açıdan evlilik kurumunun gerektirdiği sorumluluğu üstlenebildiği söylenemez. Çünkü evlilikler çocuk yaşta insanlar arasında gerçekleşmektedir. Aile kurma sorumluluğunu idrakten yoksun bireylerin ciddi bir ilişkiye süreklilik kazandırılmaları beklenemez. Zaten beldede bu tür evlenmeler, genellikle birkaç ay içinde ayrılmaya sonuçlanmaktadır. Burada, söz konusu evliliklerde ve ayrılmalarda resmi herhangi bir işlemin yapılmadığına dikkat çekmek isteriz.

Toplumumuzda boşanmalar, aile içinde ve akrabalar arasında üzüntüyle karşılanan olaylardır ve zorunlu olmadıkça ailenin parçalanması istenir bir durum değildir. Acarlar’da ise boşanmanın aileler ve çiftler açısından önemli bir psikolojik gerilim kaynağı olduğuna dair ipuçları gözlenmemiştir. Belde halkının neredeyse yarıya yakını en az ikinci evliliğini yaşamaktadır ve boşanmalar neredeyse sıradan bir olay olarak algılanmaktadır.

Aile kurmada kız isteme, nişan veya düğün gibi âdetler yaygın değildir. Ülkemizde yaygın olarak rastlanan çeyiz hazırlama geleneğine Acarlarda rastlanmamaktadır. Acarlarda bir evliliğin olabilmesi için bir kaç ev eşyası yeterli olabilmektedir.

Genellikle kız ve erkekler karşılıklı anlaşma yoluyla evlilik kararını almaktadırlar. Acarlı kızlar “bir gecede komşu evin oğluna gelin olarak gidebilmekte” ve bu durum aileler tarafından yadırganmamaktadır. Görüştüğümüz bir genç, kimi zaman ailelerin çocukların haberi dahi olmaksızın onları aynı evde kalmaya mecbur ettiklerini yani ‘evlendirildiklerini’ söylemiştir. Yine görüştüğümüz bir başka kişi kendi kız çocuklarının evlendiğini (yani diğer eve gidip bir gençle birlikte olarak evliliğe adım attığını) çok sonradan öğrendiğini ifade etmiştir.

Evlilikler genellikle ana-baba ocağında başlamaktadır. Aile kurumunun ayrı bir ev açarak başlaması nadir görülen bir durumdur. Ayrı bir ev açabilmek için ailelerin ekonomik durumlarının iyi olması gerekmektedir.

Beldede başlık parası uygulaması yaygın bir uygulamadır. Kız tarafı başlık parası konusunda kızın bekaretini ölçüt olarak almaktadır, eğer kız bakire ise başlık parası 2 milyar Türk Lirası civarında bakire değilse 1-1.5 milyar civarında

¹⁰ Aslında, bu türden ilişkileri evlenme olarak adlandırmak çok doğru olmayabilir, bunlar daha ziyade kısa süreli birliktelikler olarak değerlendirilebilir. Ancak burada teknik bakımdan yeni bir kavram üretmek yerine evlenme sözcüğünü kullanmak uygun görülmüştür.

olmaktadır (bu rakamlar 2000 yılında 700 milyon ve 200-300 milyon olarak belirtilmiştir). Halk dilinde kızın zayı olması, bekaretin kaybedilmesi anlamında kullanılmaktadır. Dolayısıyla, kızın bir gencin evine kaçması sonucunda başlık parası miktarı düştüğü için ‘kaçmalar’ özellikle erkek ailesi tarafından destek görmektedir.

Evliliklerde hem dini nikah hem de resmi nikah yapılmaktadır. Fakat dini nikahla resmi nikah arasındaki zaman farkı oldukça uzun olabilmekte, birkaç yıldan beş altı yıla kadar uzanabilmektedir. Çünkü evlilikler küçük yaşlarda yapıldığından yasal evlilik yaşını beklemek gerekmektedir. Fakat sonuçta yasal evlilik yaşına ulaşıldığında, evliliklerin büyük oranda resmi kayıt altına alındığı ifade edilmiştir. Bunda en büyük etken olarak da yeşil karttan faydalanabilme gösterilmektedir.

Her toplumsal zümre ya da grup kendine özgü bir zihniyeti ve akıl yürütme tarzını sosyal yaşam alanında gerçekleştireceği tutum ve davranışlara dayanak noktası yapar. Acarlar’da erken evlilik konusundaki işleyen zihniyet ve akıl yürütmenin üç boyutu vardır: Birincisi, bir tür sosyal hastalık olan, dedikoduyla ilgilidir. Acarlarda dedikodu çok yaygındır ve sosyal müeyyide aracı olma anlamında etkili bir işleve sahiptir. On yedi-on sekiz yaşlarında evlenememiş bir genç kız çevresi tarafından evde kalmış olarak değerlendirilmektedir. Erkekler için de durum pek farklı değildir. Bir kızın geç evlenmesi, meşru olmayan bir şekilde onun bekaretini kaybettiği dedikodularının çıkması için yeterli bir nedendir. Evlenmeyen bir kız Acarların gözünde, kendi ifadeleriyle ‘kusurlu’ muamelesi görmektedir. Acar kızları, “kusurlu” olarak görülmemek için bir an önce evlenmeyi, aileleri de onları evlendirmeyi düşünmektedirler. İkincisi, fırsatları iyi değerlendirme düşüncesidir. Aileler çocuklarının evlilik yapabilecekleri sosyal çevrenin büyük ölçüde Acarlarla sınırlı olduğunu düşünmektedir. Onlar için, bu sınırlı çevrede kendi çocukları için en iyi seçeneği bulup çıkarmak ve onu elden kaçırmamak yapılabilecek en iyi iştir. Çünkü kızın ya da erkeğin dışardan evlenme şansı düşük olduğundan en iyi olanı kaçırmak yani kendi ifadeleri ile ‘bir başkasına kaptırmak’ taraflar için büyük bir kayıp olacaktır. Bu nedenle aileler çocuklarını bir an önce evlendirmeyi düşünmektedirler. Üçüncüsü, aileler çocuklarının ilkokuldan sonra okumasını istememektedirler, çünkü liseyi okuyan bir genç mezun olduğunda akranlarının üç beş yaşlarında çocukları olmaktadır. Lise mezunu genç, ister kız olsun ister erkek, kendi akranı gençler içinden evlenme şansını büyük ölçüde kaybetmekte ve evlilik konusunda tercihleri azalmaktadır. Bu nedenle de, Acarlar için okumaktan ziyade evlenmek verilecek en iyi karar olarak görülmektedir.

Daha önce değinildiği üzere, erken yaşta evliliklerin büyük bir çoğunluğu ‘boşanmalarla’ sonuçlanmaktadır. Ancak burada ‘boşanma’ terimini kullanırken dikkat edilmesi gereken bir husus resmi makamlara başvuruda bulunmadan gerçekleştirilen ayrılımların da halk tarafından ‘boşanma’ olarak adlandırılmasıdır. Yani resmi kayıtlara yansımaya ayrılmaya ve yeniden evlenmeler oldukça yaygındır. Eşlerin ayrılması ile ilgili olarak değinilmesi gereken en önemli konu belki de geride kalan çocukların durumudur. Boşanma sonrası çocukların bakımı ana ya da baba tarafından veya yakın akrabalar tarafından üstlenilmektedir. Doğal olarak bu çocukların bakımı ve eğitiminde ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır. Ayrılmış eşlerden olan çocukların anne babalarını görme veya konuşmada yasaklayıcı

engeller bulunmamaktadır. Ancak, bu durumdaki çocukların gereksindiği özel ihtimamın ve psikolojik desteğin olmayacağı açıktır. Ayrılmış eşlerin nüfus bilgileri sağlıklı değildir.

Beldede erken yaşta evlilik bu kadar yaygın olmakla birlikte görüşme yaptığımız kişilerin tümü erken evliliği onaylamadıklarını ifade etmişlerdir. Ne var ki, bunu engelleme konusunda bir gayret sarf edilmemektedir. Acarlar arasında, özellikle devletin çeşitli müeyyidelerle müdahalede bulunması gereği vurgulanmaktadır, yani ceza uygulanmasının daha etkili olacağı görüşü hakimdir. Erken evlenme bir 'kötü gelenek' olarak algılanmaktadır. Çocuk yaşta evliliklerin nedeni sorulduğunda "dipten gelmektedir" demektirler. Bu şekilde bir ifade sağlam bir aile geleneğinin olmayışını dile getirmektedir. Görüştüğümüz bir gencin şu sözleri yaşanan tüm problemleri dile getirmede oldukça çarpıcıdır:

".....(erken yaşta evlenmeye) karşıyım. Erken evlilik kötü. Çocuk geçinmeyi ne bilir ki...mesleğim yok ki para kazanayım. Şimdiki karım da kaçtı. Üç gündür annesinin evinde, sobamız var kömür yok, o da kaçtı. ....evlen dediklerinde ailen arkandan dedikodu çıkarır, sen haberin yokken ailen o kızı evine getirir, oğlanın haberi yok, kız evde bir gece kalır."

Şüphesiz bir Acar gencinin dilinden dökülen bu sözler, bilinçsizce gerçekleştirilen ilişkilerin getirdiği yıkımlara işaret etmesi açısından önemlidir. İnsanlar, çeşitli alanlarda ihtiyaçlarını gidermek için tarihsel süreçler boyunca gelenekler, görenekler, adetler, toplumsal değer ve normlar inşa ederler. Bu sosyal unsurların birbirleriyle ve ait olunan grubun bireyleriyle olan ilişkileri bizi açıkça kimlik kavramına götürür.

10. GENEL DEĞERLENDİRME

Acarlar'daki sosyal yaşam, kendimizi ne kadar kültürel zafiyet kavramı içine alırsak alalım, çağdaş dünyada içimize sindirerek kabul edebileceğimiz bir görünüm sunmamaktadır. Acarlar'ın sosyal, kültürel ve ekonomik yapısındaki iyileştirmelere her şeyden önce eğitimden başlanmalıdır. Beldenin en önemli sorunu olan çocuk yaşta evliliklerin önlenmesi de Acarlarda eğitim sorununun çözümünden sonra gerçekleşebilecektir. Nüfusu yaklaşık dokuz-on bin olan bir yerleşim yerinde şu ana kadar, sadece yirmi-otuz kişi yüksek öğrenim görmüş olması dikkat çekicidir. Bir eğitimcinin anlattığına göre, bölgede eğitim ve öğretimin kalitesinin yükseltilmesi için yatılı bölge okulu açılması yönünde çeşitli girişimler olmuş, fakat bakanlık mevzuatı gerekçe göstererek bu uygulamaya sıcak bakmamıştır. Kanımızca, bölgede okullardan en az birinin yatılı bölge okulu haline dönüştürülmesi, özel yetenekli kadroların bu okulda istihdamının gerçekleştirilmesi ivedilikle ele alınması gereken konular arasındadır. Bu sayede, çocukların modern bir kültüre ait değerlerle bütünleşmesinde önemli bir fonksiyonun yerine getirebileceği inancını taşıyoruz.

Belde, kamu görevlilerinin sürgün yeri gibi görülmemeli, burada görev yapan personelin özel eğitimlerden geçirilerek görevlerini yapması sağlanmalıdır. Bölgede her türlü zorluğa karşı fedakarca görev yapanlar ödüllendirilmelidir. Kamu görevlilerinin bölgede ikameti yönünde tedbirler alınmalıdır. Mümkünse kalkınmada öncelikli bölgeler arasına alınması gereklidir.

Sosyal iyileşmenin temel göstergelerinden biri de çevre güzelliğidir. Beldenin alt yapı çalışmaları bir an önce tamamlanmalıdır. Park bahçe düzenlemeleri gerçekleştirilerek, çevre yaşanılır hale getirilmelidir. Güzel bir görünüme sahip yerleşim yeri kendilerinin önemsendiği ve değer verildiği inancını güçlendireceğinden burada yaşayan insanların sosyal yönden gelişmelerini teşvik edebilecektir.

Bölgede reform çalışmalarını destekleyecek gönüllü Acarlıların muhtarlıklar aracılığıyla bir organizasyon altında faaliyete geçmesi ve sürdürülen çalışmaları desteklemesi yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

Atabeyli, N. K. (1934) “Abdallar”, *Ün*, Isparta Halkevi Mecmuası, Cilt 1, Sayı 7, sayfa 111-114.

Büyük Larousse (1992), İstanbul: Milliyet Yayınları.

D.İ.E (1950, 1955, 1960, 1965, 1970, 1975, 1980, 1985, 1990, 1997) *Devlet İstatistik Enstitüsü Nüfus İstatistikleri*, Ankara.

Türkay, C. (2001) *Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, İstanbul: İşaret yayınları.

Ülkütaşır, M. Ş. (1968) “Abdallar-Coğrafi Dağılımları”, *Türk Kültürü*, Cilt 6, sayı 64, sayfa 251-255.

